

Reglugjörð

64

um fjallskil í vesturhluta Þingeyjarsýslu

Amtsráðið í Norðuramtinu

Gjörir kunnugt: Samkvæmt lögum 22. marz 1890, um lögiltar reglugjörðir sýslunefnda, er hjer með staðfest og löggilt eptirfylgjandi reglugjörð fyrir Suður-Þingeyjarsýslu og Kelduneshrepp í Norður-Þingeyjarsýslu, sem sýslunefndin í Suður-Þingeyjarsýslu hefir samið og sýslunefndin í Norður-Þingeyjarsýslu samþykkt að því leyti, er snertir Kelduneshrepp, og skal reglugjörðin öðlast gildi 1. jan. 1894.

1. Um afrjetti.

1. gr.

Suður-Þingeyjarsýsla ásamt Kelduneshreppi í Norður-Þingeyjarsýslu skiptist eptir landsháttum í 3 fjallskilafjelög þannig: að á öllu svæðinu millum Jökulsár og Skjálfandafljóts sje eitt fjallskilafjelag; annað fjallskilafjelag sje á svæðinu vestan Skjálfandafljóts og norðan Ljósavatnsskarðs vestur í Fnjóskadal hjá Skógum og þaðan yfir Vaðlaheiði að Veigastöðum á Svalbarðsströnd, hið þriðja fjallskilafjelag sje á svæðinu vestan Skjálfandafljóts ofan við Ljósavatnsskarð. Hvert fjallskilafjelag getur skipzt í deildir eptir því sem landi hagar og fjöll og vatnsföll deila. Sýslunefnd ákveður takmörk deilda, eptir tillögum hlutaðeigandi sveitarfjelaga.

2. gr.

Sýslunefnd hefir á hendi yfirstjórn allra fjallskilamálefna í sýslunni samkvæmt tilskipun 4. maí 1872, en hreppsnefndir hafa að öðru leyti alla stjórn og framkvæmd í fjallskilamálum á öllu landssvæði sveitarinnar.

3. gr.

Allt land skiftist í afrjettir og heimalönd. Hreppsnefndir ákveða hver í sínum hreppi hvað vera skuli afrjettir og takmörk millum afrjetta og heimalanda. Hver hreppsnefnd skal semja skrá yfir þá afrjetti, með tölu og ummerkjum, er hún hefir umsjón með, og skal rita hana í fjallskilabók hreppsins. Þessar skrár skulu allar sendar sýslunefnd, er sjer um að þær sjeu færðar inn í eina bók.

4. gr.

Hreppsnefndir gangast tyrir því, hver í sínum hreppi, að gerð sje sveitarsamþykkt um það, hvort nota skuli heimalönd til upprekstrar fyrir geldfje eða lömb; skal í samþykktinni skýrt tekið fram, hver þau lönd sje, og tala þess fjár er í þau má reka. Má enginn nota eða leyfa öðrum að nota heimaland sitt til uppreksturs, nema það sje þannig heimilað með gildandi sveitarsamþykkt, ella tvígjaldi hann fjártolla grönnum þeim, er lönd eiga að hans landi, og verður sekur að auki sem um gangnarof. Heimalönd þau, sem heimild er fyrir að nota til upprekstra, skal skoða sem afrjetti, enda sje þau notuð á þann hátt af fleirum en landeigendum sjálfum.

2. dag ágústmán. 1893.

5. gr.

Nú liggja saman heimalönd hreppa, sem ætla má að notuð verði til upprekstrar, og skulu þá hlutadeigandi hreppsnefndir gera sameiginlegar ákvarðanir um notkun þeirra.

6. gr.

Allt sauðfje nema kvíær þær, sem nytkaðar eru, skal reka á afrjetti eða í þau heimalönd, sem notuð eru fyrir afrjetti (sbr. 4. og 5. gr.). Verður hver, sem eigi hlýðnast þessu, sekur sem um gangnarof og gjaldi grönnum sínum skadabætur að auki, eptir óvilhallra manna mati. Allt fullorðið geldfje skal á afrjett komið, þá er 8 vikur eru af sumri, nema ótíð og gróðurleysi banni; en lömb og dilkær viku eptir fráfarur. Reka skal á miðjan afrjett, nema afrjettareigandi eða hreppsnefnd hafi öðru vísi mælt fyrir.

7. gr.

Nú gengur fje á sumrum úr afrjettum og í búfjárhaga manna. Er þá rjett að búendur þeir, er lönd eiga að afrjetti, kveðji granna sína, þá er næstir búa, til að hreinsa land með sjer, og reka fje aptur í afrjetti. Svo skulu þeir haga hreinsun og rekstri, að fjenu verði eigi mein að, ella varðar það sektum sem fyrir gangnarof, nema meiru varði eptir almennum hegningarlögum.

8. gr.

Rjett er þeim, er líður usla og ágang afrjettarfje, að kæra það fyrir sýslunefnd, enda hafi hann eigi náð samkomulagi við umráðamann afrjettar, og leggur þá sýslunefnd fullnaðarúrskurð á málið.

9. gr.

Nú eiga tveir eða fleiri menn afrjetti saman, og skiptast þá afrjettartollar milli þeirra, eptir tiltölu hvers eins í afrjetti, þótt einn leyfi upprekstur frekar en aðrir.

II. Um fjárrjettir.

10. gr.

Fjárrjettir skiptast í aðalrjettir og aukarjettir. Ákveður sýslunefnd eptir uppástungu hreppsnefndanna, hverjar rjettir skuli vera aðalrjettir og hverjar aukarjettir. Hver aukarjett heyrir undir einhverja aðalrjett. Á aukarjettum skal rjetta fyr en á aðalrjettum, enda gangi úrtíningsfje á aukarjettum til aðalrjetta, og dragist þar upp. Sýslunefnd semur skrá yfir allar fjárrjettir í sýslufjelag, inu. Skal þar fram tekið, hverja afrjetti og heimalönd ganga skal að hverri rjett og hverja daga þar skal rjetta. Skrá þessa skal síðan rita í fjallskilabók hvers hrepps.

11. gr.

Skyldir eru búendur í hverjum hrepp að halda við fjárrjettum og byggja að nýju ef þörf er á. Skulu þeir leggja þar til skylduvinnu eptir niðurjöfnun hreppsnefndar. Hver fjáreigandi er skyldur að sjá sjer sjálfur fyrir dilkrúmi við þá rjett, er hann á sókn að, handa öllu því fje, er hann á á afrjetti. Nú á maður sókn að tveimur rjettum og er hann þá skyldur að eiga dilkrúm á báðum. Hver sem eigi vinnur þá skylduvinnu að fjallrjettum, er á hann skiptist,

eða vanrækirað hafa þar nægilegt dilkrúm fyrir fje sitt, verður sekur sem um gangnarof. Svo má og hlutaðeigandi hreppsnefnd láta vinna verk það, er honum ber að vinna, á hans kostnað. Lokið skal aðgjörð rjettar og dilka degi fyrir hinn fyrsta rjettardag haust hvert.

12. gr.

Nú þykir þörf á að fjölga fjárrjettum, eða færa gamla rjett á annan hentari stað, skal þá hreppsnefnd sú, er hlut á að máli, bera málefnið undir atkvæði þeirra, er sókn eiga að rjettinni, á almennum fundi. Sje um auka-rjett að ræða, ræður meiri hluti atkvæða málinu til fullnaðarlykta, en um aðalrjett þarf samþykki sýslunefndar, til þess ákvörðunin sje gild.

III. Um göngur og rjettun.

13. gr.

Hver fjáreigandi, sem á sauðkindur á afrjett, er skyldur að gera fjallskil á þann hátt, sem hreppsnefnd ákveður, en skyldur er hver húsráðandi að inna fjallskilin af hendi fyrir heimamenn. Enginn er undanþegin almenntri fjallskilaskyldu þótt hann hafi sleppt geldfje sínu í heimalönd aunaðhvort í óleyfi eða samkvæmt 4. gr.

14. gr.

Skipta skal hreppsnefnd afrjettum þeim er hún á fyrir að ráða, í leitir og kveða á um hvað marga menn þarf í leit hverja, svo og til annara fjárrjetta, er sækja þarf fje að. Skrá um þetta skal rita í fjallskilabókina.

15. gr.

Á vorhreppamóti ár hvert skal hreppsnefndin, þá er framtal er tekið, rita upp fjártölu framteljenda, og er þeim jafnframt skylt, að skýra hreppsnefndinni frá, hvaða afrjett þeir nota það ár. Hreppsnefndinni er skylt að semja skýrslu um fjártölu þeirra hreppsþúa, er reka á utansveitarafrjettir, og senda skýrslu þessa hlutaðeigandi hreppsnefnd, eigi síðar en mánuði fyrir göngur. Hreppsnefnd ákveður hve mikið hver fjáreigandi skal leggja til fjallskilanna, með hliðsjón af fjártölu hvers eins, eptir því sem næst verður komizt.

16. gr.

Nú er eigi svo mikill mannafla til, að einhver afrjettur verði hreinsaður til hlýtar af þeim, er hann nota, og er þá rjett, að það fjallskilafjelag, er afrjetturinn liggur í, leggi hæfilegan styrk til fjallskila á þeim afrjetti. Synji hlutaðeigandi um þann styrk, eða verði ágreiningur um, hve mikill hann skuli vera, heyrir það undir úrskurð sýslunefndar.

17. gr.

Nú vanrækir einhver að gjöra þau fjallskil, er á hann hafa skipzt, og er honum það sjálfrátt, eða leggur ógildan mann til fjallskila, þá eru það gangnarof, og varða 5 til 20 króna fjeþótum. Sje brotið itrekað tvöfaldast sektirnar í hvert skipti, þó mega þær aldrei verða hærri en 200 kr. Auk þess greiðir sá er brýtur, slikar skaðabætur, er samsvari fjallskilum þeim, er hann hefir vanrækt. Rjett er og að leitarforingi eða hreppsnefnd, fái mann til að gjöra fjallskil í stað þess, sem gangnarof gjörði, á hans kostnað, og falla þá skaða, bætur niður; sama gildir og um þann, er lögmæt forföll hefir.

64

18. gr.

Hæfan gangnamann skal álíta þann, er leitarforingi og minnst helm-ingur leitarmanna með honum tekur gildan. Nú verður einhver leitarmaður sannur að óhlýðni, hirðuleysi eða handvömm, sem honum sjálfum er um að kenna, þá skal svo álíta, sem enginn hafi verið lagður til fjallskila í það sinn, og varðar sektum og skaðabótum, sem fyrir gangnarof.

19. gr.

Það skal vera aðalregla, að gera þrenn fjallskil haust hvert, þó skal hreppsnefnd heimilt, með samþykki sveitarmanna, að skipa fyrir um fleiri eða færri fjallskil, eptir því sem henta þykir á hverjum stað og í hvert skipti. Nú kemur óveður upp á þegar gangnamenn eru á stað komnir, og göngur byrjaðar, svo þær verða að litlu gagni eða engu, og er það komið undir hlutadeigandi hreppsnefnd, hvort hún álitur, að nokkrar göngur hafi verið gjörðar í það sinn

20. gr.

Hreppsnefndin skal birta með umburðarbrjefi, er berist sem þingboð um hreppinn, nokkru á undan fjallskilum, hvað hver fjáreigandi skal leggja til fjallskilanna; sje þar tekið fram, hvernig göngum skal haga í hvert skipti, tilnefndir leitarforingjar og þeir menn, sem sendir eru á aðrar fjárrjettir. Hreppsnefndin hefir umsjón með rjettun fjárins og sundurdrætti. Rjett er að hún kveði sjer til aðstoðar á rjettinni svo marga menn, sem þarf til þess, að sundurdráttur fjárins gangi greiðlega. Allskonar óhlýðni og þrjóska gegn skipun rjettarstjóra, varðar sektum sem fyrir gangnarof. Störf þau sem upp eru talin í þessari grein, má hreppsnefndin fela einhverjum eða fleiri mönnum til framkvæmda.

21. gr.

Hver fjáreigandi er skyldur að hafa svo marga menn á þeirri fjárrjett er hann á sókn að, sem með þarf, til þess fje hans verði dregið svo greiðlega, sem rjettarstjóri mælir fyrir um. Skal að minnsta kosti einn maður kominn til rjettar frá hverjum fjáreiganda, þá er rjettað er og sundurdráttur byrjar.

22. gr.

Leitarforingjar skipa fyrir um, hvernig göngum skal haga í hverri leit. Þeir sjá svo um sem unnt er, að hver einstakur gangnamaður leysi hlutverk sitt vel af hendi, og að fjallsöfnin sje rekin með reglu til rjettar og í tækan tíma. Svo hafa þeir og umsjón með geymslu fjárins, þar til rjettarsjóri tekur við því. Eru gangnamenn skyldir að hlýða leitarforingja, og varðar sektum sem fyrir gangnarof, ef útaf er brugðið.

23. gr.

Þyki einhverjum sjer gjörð of mikil fjallskil, hefir hann rjett til að kæra það fyrir hreppsnefnd, er leggur úrskurð á kæru hans. Úrskurði hreppsnefndar má skjóta til sýslunefndar. Enginn getur með því að kæra skotið sjer undan að inna af hendi þau fjallskil, er honum voru gerð.

IV. Um hreinsun heimalanda.

64

24. gr.

Hver búandi er skyldur að heinsa heimaland sitt og búfjárhaga á hverju hausti um leið og fyrstu fjallskil fara fram. Skipar hreppsnefndin fyrir um rekstur þess fjár til rjettar, er fyrir kemur í heimalöndum, eða sjer um rjettun þess, sje það rjettað á aukarjettum. Heimilt er og hreppsnefnd að skipa fyrir um almenna hreinsun heimalanda optar en einusinni á hausti hverju, þegar henni þykir nauðsyn til bera.

25. gr.

Nú liggja lönd tveggja eða fleiri hreppa saman, og skulu þá hlutaðeigandi hreppsnefndir gjöra samþykkt um, hvernig hreinsuninni skal haga á því svæði, er lönd hreppa ná saman. Greini þær á um þetta, skal sýslunefnd skera úr. Óhlýðni gegn skipunum hreppsnefnda um hreinsun heimalanda og hverskonar vanrækt í því efni varðar sektum sem fyrir gangnarof.

26. gr.

Hver maður er skyldur að hirða fje það, sem finnst í búfjárhögum og heimalöndum eptir að hinni almennu hreinsun er lokið, og reka til næsta bæjar þá leið, er það á að ganga. Nú kemur fjárrekstur til manns frá næsta bæ, og er hann skyldur að reka hann tafarlaust áfram rjetta leið, nema kveld sje komið eða óveður, svo eigi sje fært. Skal þá beita fjenu eða gefa hey ella, uns fært er að reka. Hver sem sleppir fjárrekstri, verður sekursem um gangnarof.

V. Um eptirleitir.

27. gr.

Þá er fjallskilum er að fullu lokið, má hreppsnefnd leyfa eptirleitir á afrjettir, annaðhvort fyrir umsamda borgun eða á kostnað leitarmanna sjálfra.

28. gr.

Nú finnur maður fje á afrjetti í eptirleit, og verðleggur finnandi fjeð, en eigandi hefir rjett til að innleysa það móti því að greiða í fundarlaun helm-ing hins ákveðna verðs fyrir lömb, þriðjung verðs fyrir veturgamalt fje og dilkær með dilkum, og fjórðung verðs fyrir tveggja vetra sauði og eldri, samt geldar ær. Nú greinir á um virðingu fjárins og er þá finnandi skyldur að kaupa fjeð því verði er hann hefir lagt á það. Fyrir óheimt fje sem finnst í heimalöndum, eða við smjölnun fjár, eptir að fjallskilum er lokið, er eigi skylt að greiða nein fundarlaun.

29. gr.

Fjárleitir á öræfi, sem ekki geta talizt til nokkurra afrjetta, skulu gerðar eptir sömu reglum sem eptirleitir, en heimilt er að þær fari fram samtímis fjallskilum.

VI. Um fjármörk.

30. gr.

Hver maður skal einkenna fje sitt með glöggu marki á eyrum, en ef soramarkað er, með brennimarki á hornum eða klaufum. Yngri menn en 16 ára mega eigi taka upp fjármark nje brúka. Eigi þeir fje skulu þeir brúka

64 fjármark feðra sinna eða húsbænda. Skróði og brögð á eyrum eru auðkenni, en eigi fjármörk. Um markrjettindi og sammerkingar fer svo sem í lögum er ákveðið.

Hver fjáreigandi er skyldur að auðkenna sauðfje sitt á vinstra horni með þessum sveitarbrennimerkjum:

í Kelduneshr. Þ. 1.	í Ljósavatnshr. Þ. 5.
- Húsavíkurhr. Þ. 2.	- Hálshr. Þ. 6.
- Helgastaðahr. Þ. 3.	- Grýtubakkahr. Þ. 7.
- Skútustaðahr. Þ. 3.	- Svalbarðstr.hr. Þ. 8.

31. gr.

Öll fjármörk sýslunnar skal rita í eina skrá, er sýslunefndin semur, og skal prenta hana svo opt er sýslunefnd álitur að þurfi og útbýta meðal búenda í sýslufjelaginu. Hver búandi er skyldur að geyma markaskrána meðal þeirra heimildarskjala, er fylgja ábygli hans, og skila næsta ábúanda, er hann flytur frá jörðinni.

VII. Um óskilafje.

32. gr.

Óskilafje, sem ekki finnast eigendur að, skal hreppsnefnd hirða, og senda lýsingu af því í næstu sveitir. Það fje, sem óútgengið er á hausthreppamóti, seljist við uppboð af hlutadeigandi hreppstjóra. Því fje, sem þannig er selt, skal hreppstjóri lýsa í prentuðu blaði innan þriggja mánaða.

VIII. Almennar ákvarðanir.

33. gr.

Hver hreppsnefnd haldi sjerskilda fjallskilabók. Skal í hana rita skrár þær, sem um er getið í reglugjörð þessari, og allar þær ákvarðanir, er hreppsnefndin gjörir um fjallskilamálefni. Oddviti sýslunefndarinnar getur heimitað endurrit af fjallskilabókinni, hvenær sem með þarf.

34. gr.

Með brot gegn ákvörðunum reglugjörðar þessarar skal fara sem almenn lögreglumál (sbr. lög 22. marz 1890).

Amtsráð Norðuramtsins, 15. dag júním. 1893.

J. Havsteen. B. G. Blöndal. Arni Jónsson. Magnús Sigurðsson.

Ólafur Briem.

65

Reikningur

yfir tekjur og gjöld búnaðarsjóðs Vesturamtsins árið 1892.

Tekjur:

Kr. au.

1. Eptirstöðvar við árslok 1891:		
a) Innritunarskrifteini Litr. A. fol. 88	1500	»
b) Veðskuldabryf	8860	«
	<u>Flyt 10360</u>	»